

המדריך לעתיד – הבלוג של ד"ר רועי צזנה

עתיד, היסטוריה, מדע וטכנולוגיה

ROEY TZEZANA מאת 2020, 6 מאי

כיצד ייראה עתיד העבודה ביום שאחרי הנגיף?

השאלה שכולם רוצים לדעת את התשובה עליה לאחרונה היא "מה יהיה ביום שאחרי הקורונה". אבל השאלה עצמה מעידה על תפישת עולם שגויה. "היום שאחרי הקורונה" עוד רחוק מאיתנו, ויידרשו עוד חודשים ארוכים – ואולי עד סוף 2021 או יותר – עד שנגיע אליו. בינתיים, צריך לפרק את העתיד לשלושה אופקים, שכל אחד מהם מרתק בפני עצמו:

1. מה יקרה ביום לצד הקורונה, שהוא המצב אליו אנו נכנסים עכשיו ובו ניוותר עד למציאת החיסון.
2. מה יקרה ביום מיד אחרי הקורונה, בחודשים אחרי שנמצא חיסון שיספק חסינות עדר לאוכלוסיה.
3. מה יקרה בעשור שאחרי הקורונה, כשהשינויים שהצטברו בשני האופקים האחרים יתגבשו למציאות חדשה.

בואו נבחן, למשל, מה יכול לקרות לעתיד העבודה, ביום לצד, אחרי והרבה-אחרי הקורונה.

העבודה לצד הקורונה

כשרק נכנסנו לשנת 2000, היה ברור שעבודה אמיתית עושים רק מהמשרד. אפילו בארצות הברית הגדולה, רק 3.6 אחוזים מהעובדים דיווחו שהם עובדים מהבית לפחות חצי מהזמן. ואף על פי כן, שמונים אחוזים מהעובדים היו מעוניינים לעבוד מהבית חלק מהזמן[1]. למעשה, כמעט מחצית מבני דור ה-X בישרו חגיגית שהם מוכנים לשנות מקום עבודה תמורת ההזדמנות לעבוד מהבית במשרה מלאה.

ובכן, מזל טוב. הנה זה קרה.

בתקופה האחרונה נגיף הקורונה אילץ את כולנו להישאר בבתיים. כשליש מהעובדים בארצות הברית שעד כה התניידו למשרד מדי בוקר, עברו לעבוד מהבית[2]. זהו, אגב, אותו מספר אנשים שסוג העבודה שלהם היה כזה שאיפשר להם מלכתחילה שלא להגיע למשרד[3]. במילים אחרות, כל מי שהיה יכול לעבוד מהבית – עבר לעשות זאת. קרוב לוודאי שהנתונים דומים גם בישראל, ושכל מי שהיה מסוגל לכך התחיל לעבוד מהבית בחודשיים האחרונים.

אבל עכשיו יצאנו משעבוד לחירות, מהבית לרחוב, נכון? העניינים יחזרו לסדרם חיש מהר, נכון?

אולי לא כל כך מהר.

חשוב לזכור מה המשמעות של "היום שלצד הקורונה". הנגיף עדיין לא חלף מן העולם, וכנראה שגם לא יעשה זאת בשנה הקרובה, עד למציאת חיסון. אנו יכולים לצפות לפחות לגל אחד נוסף לפני שיימצא אותו חיסון, והמשמעות תהיה – כנראה – שכולנו נמצא את עצמנו שוב לכודים בבית, או לפחות נדרשים להקפיד על ריחוק חברתי, מהסוג שיעודד חברות רבות להמשיך להפעיל את המשרדים במתכונת מצומצמת. מנהלים יאלצו להסתגל לרעיון שחלק מכוח העבודה שלהם, חלק מהזמן, פשוט אינו מגיע למשרד.

חלק גדול מהעובדים מעוניין בתמורה הזו, כאמור. הם רוצים לחסוך בנסיעה הארוכה בכבישים ובעמידה הארוכה-עוד-יותר בפקקים באילון מדי בוקר ומדי ערב. הם רוצים להיות מסוגלים לראות את הילדים בבוקר ולקדם אותם בשבועם מבית הספר. ויותר מהכל, הם מעוניינים בחופש: ביכולת להחליט בעצמם על סדר היום שלהם, מתוך הבנה שאת רוב העבודה אפשר לעשות בכל זמן – בבקרים, בערבים ואפילו בלילות. סגנון עבודה שכזה מחייב אמנם התארגנות מחדש של העובד, כדי שלא ירגיש שהוא 'בחופש', אבל הרשת מלאה במדריכים עם עצות שימושיות בנושא, ואנשים גילו בשבועות האחרונים שכן – הם בהחלט יכולים לעבוד מהבית... למרות שזה כנראה היה קל יותר אם הילדים לא היו איתנו באותו הזמן. ובכל זאת, כשהילדים יחזרו לגנים או לבתי-הספר (או לטלוויזיה), אפילו המחסום הזה לעבודה יעילה מהבית ייעלם וייתמסמס.

אני לא רוצה לטעון שאנו עוברים לעולם בו כל העבודה תתבצע מהבית. רובנו יצורים חברתיים שרוצים לפתח קשרים אישיים עם האנשים עמם אנו עובדים – וקשרים כאלו מתהווים באופן הטוב ביותר כשאנו באים במגע עם אותם אחרים, אוכלים עמם ארוחות בוקר וצהריים ומחליפים סיפורים במזנון הקפה. גם מנהלים מבינים היטב שחלק מהחשיבות של עבודה במשרד משותף מגיע מכך שעובדים מתחככים זה בזה, מדברים זה בזה, לומדים אחד מהשני ותורמים ממומחיותם בדיונים שונים – לפעמים כאלו שלא היו אמורים להיחשף אליהם בכלל.

המשמעות היא שכבר בחודשים הקרובים יתחיל להתבסס תמהיל חדש בשוק העבודה, בו חלק מהעובדים אינם מחויבים להגיע לעבודה מדי יום. מיעוטם יעבוד מהבית באופן בלעדי, אבל רובם פשוט יבחרו יום-יומיים-או-שלושה בשבוע שלא יאלצו להגיע בהם למשרד. הם ינצלו את אותם הימים לעבודה מרוכזת מהבית, מבלי שדעתם תוסח בגלל העובדים האחרים שכל הזמן חולפים ליד השולחן שלהם ומחליפים עמם מילים, או הזימונים הבלתי-פוסקים לישיבות צוות שמשרתות רק את האגו של הבוס. ובימים בהם יגיעו למשרד, הם יוכלו להעמיק את מערכות היחסים שלהם עם העובדים האחרים, לקחת חלק בסדנאות ובפעילויות משותפות ולבצע את כל המטלות שאפשר לעשות רק במשרד.

אנו נעבור למציאות הזו לא-רק בגלל רצונותיהם של העובדים, אלא מתוך צורך כלכלי פשוט. מצב הכלכלה עומד להיות בכי-רע בשנה וחצי הקרובות, ואנו עומדים על סיפו של (ויש האומרים שכבר הגיע) מיתון עולמי. חברות יאלצו לחתוך בבשר החי ולצמצם עלויות. עלויות כמו כיוסי הוצאות נסיעה לעובדים, למשל, או שכירת בנייני משרדים. מנהלים יעדיפו לאפשר לאנשיהם לעבוד מהבית, אם האלטרנטיבה היא – בפשטות – לפטר אותם.

אחרון חביב, בחודשיים האחרונים הצטיידה כל חברה בטכנולוגיות לעבודה מרחוק. לא מדובר רק במנוי לזום שאפשר לבטל מתי שרוצים, אלא גם במצלמות חכמות לניהול ישיבות מרחוק ובמיקרופונים משוכללים שהותקנו בחדרי ישיבות. עובדים רבים יצרו לעצמם פינת עבודה בבית ודאגו לנעול אותה בפני הילדים מדי בוקר. וכולם – מנהלים ועובדים – עברו סדרות הדרכה מזרזות לשימוש בכל אותן טכנולוגיות ולא ימוץ נהלי עבודה נכונים מהבית. אי אפשר לסובב את הגלגל הזה אחורנית. הכלים, פינות העבודה הביתיות והידע שנרכשו בחודשים האחרונים אינם עומדים להיעלם ככה-סתם. ואם הם שם, הרי שיעשה בהם שימוש. במיוחד ביום לצד הקורונה, בו כולנו נהיה מודעים היטב לכך שאנו עלולים להידרש לחזור ולעבוד מהבית בהתראה קצרה.

המשמעויות של דרך העבודה לסירוגין הזו עצומות עבור הכלכלה, הבריאות, הסביבה וגם עבור אותו דבר ערטילאי המכונה נפש.

נתחיל בבריאות. מחקרים מהשנים האחרונות הוכיחו שנסיעות ארוכות לעבודה פוגעות בבריאות ובמערכות היחסים המשפחתיות. ואם נצטט מסינטיפיק אמריקן – "נוסעים למרחקים-ארוכים סובלים מבעיות פסיכוסומטיות בשיעור גבוה בהרבה מאנשים שנוסעים מרחק קצר לעבודה. הסימפטומים הפיזיים נעים מכאבי ראש וגב לבעיות עיכול ולחץ דם גבוה. הקשיים הנפשיים כוללים הפרעות בשינה, תשישות וקשיים בריכוז." [4]

במחקר לדוגמה מ-2001 סקרו החוקרים 407 נוסעים בתחנות הרכבת של שטוטגרט ואולם. יחס הנסקרים שהתלוננו על סימפטומים ככאבים, סחרחורות, תשישות ומחסור חמור בשינה היה כפול מבקבוצת הביקורת של אנשים שאינם מתניידים לעבודה [5].

"נסיעות ארוכות לעבודה", אגב, הן כאלו שלוקחות 45 דקות או יותר לכל כיוון. או במילים אחרות, כמעט כל מי שגר מחוץ לעיר בה ממוקם המשרד שלו, נכלל בקטגוריה של "נוסע למרחק ארוך". לפי גלובס, מדובר בישראל בשישים אחוזים מהעובדים [6]. אם אפילו מחצית מהם יעברו לעבוד מהבית, הרי שהבריאות הכללית בישראל אמורה להשתפר באופן משמעותי. הפתרון לסרטן כנראה לא יגיע מהנתיב המסוים הזה, אבל הרבה מאד תחלואים קטנים ומציקים שממררים את חיינו עשויים להיפתר בדרך זו.

גם הסביבה תרוויח אם רבים מאיתנו יעברו לעבוד מהבית. לפי הנתונים שאספה חברת נתיבי איילון, בכל יום הול עוברות בנתיבי איילון בלבד 851 אלף מכוניות [7]. אפשר להניח שרוב הרכבים המתניידים בימי חול משמשים לנסיעות לעבודה או בחזרה. ואם חשבתם שרכבים מסוכנים בגלל תאונות הדרכים, תחשבו שוב. בכל שנה מתים 315 אנשים מתאונות דרכים. זיהום אוויר, לעומת זאת, מקצר את חייהם של יותר מאלף אזרחים בשנה בזכות תרומתו לעלייה בשיעור התקפי הלב, דלקות ריאות, סרטן ומרעין בישין אחרים [8]. וכמובן, התחממות גלובלית, גזי חממה וכן הלאה. המדינה מנסה בשנים האחרונות לסבסד מוניות ואוטובוסים חשמליים כדי להתמודד עם הבעיה, אבל ייתכן שנגיף הקורונה יעקוף אותה בסיבוב – והתרומה שלו לקידום העבודה מהבית תביא לכך שכמה מאות-אלפי רכבים יישארו בחניות הבתים בחלק מימי השבוע.

ואחרון חביב: כלכלה. עזבו לרגע את ההוצאות המשמעותיות שיש למשפחות על תחזוקת רכב או שניים, על דלק, או אפילו על כרטיס הלוך-ושוב לרכבת בכל יום. הבעיה האמיתית הראשונה היא בזמן – לפחות שעה וחצי ביום, אם לא יותר – שהנוסעים למרחקים ארוכים מבזבזים לשווא. זה זמן שהם היו יכולים להשקיע במשפחה, בחינוך הילדים, ברכישת מיומנויות נחוצות לעבודה, או פשוט בעבודה.

הבעיה השנייה היא שהחובה לעבוד במשרד מותירה את הפריפריה מרוחקת מהמרכז יותר מתמיד. רק מעטים מוכנים לנסוע את כל הדרך מבאר שבע לתל אביב ובחזרה מדי יום, או מהגליל למרכז. התוצאה היא שקיימת בריחת מוחות מהפריפריה אל המרכז. אבל אם רק היינו מייטרים את הצורך לעבור כל יום את הנתיב המפרך הזה, בוודאי היינו תורמים הרבה יותר לפריחת הפריפריה מכל הקריאות והתחינות "להפריח את השממה". אנשים יבחרו לחיות בפריפריה – עם מחירי מניה נמוכים, פחות זיהום אוויר ויותר מרחבים וחופש – ולעבוד במרכז, או אפילו בחו"ל, באופן וירטואלי.

כל הדברים הטובים האלו עשויים להתחיל לקרות כבר בשנה וחצי הקרובות, באותו יום ארוך מאד שניאלץ להעביר לצד נגיף הקורונה.

ואחרי זה, ביום שאחרי הקורונה, עתיד העבודה מהבית רק יתפוס תאוצה.

העבודה ביום שאחרי הקורונה

מזל טוב! ברכות! הגענו לסוף שנת 2021, ונמצא סוף-סוף החיסון לנגיף הקורונה ואפילו יוצר בכמויות-עתק וחולק לכל האוכלוסייה. האיום חלף-עבר לו, ואפשר לחזור לעבודה השוטפת במשרדים.

אבל בינתיים, מנהלים התחילו להבין שבעצם עבודה מהבית דווקא יכולה לקדם את בית העסק אפילו יותר מעבודה במשרד.

הסכנה הגדולה בעבודה בבית כיום היא בהתרופפות המשמעת העצמית של העובד. קל מאד לעובדים מהבית להחליט לקחת הפסקה של חמש דקות מול הטלוויזיה, שהופכת לחצי-שעה לפני שהם שמים לב. או ללכת לתפוס תנומת צהריים של שעה, או לשבת עם הילדים על שיעורי הבית – והכל על חשבון העבודה. וכן, בוודאי שעובדים חרוצים יכולים להשלים את הפערים בעבודה בלילות, אחרי שהילדים כבר הלכו לישון, אבל אין שום ודאות שאכן יעשו זאת.

אלא שעד היום שאחרי הקורונה, אנו צפויים לראות טכנולוגיות שייכנסו לשימוש כדי לתגבר את הפיריון של העובדים מהבית. חלקן מקובלות כבר היום: בגוגל דוקס (Google Docs), למשל, אפשר לראות מתי כל עובד ביצע שינוי במסמך, וכמה הוא תרם לתוצר הסופי. בתוכנות כמו סלאק (Slack) ודיסקורד (Discord), העובדים יכולים לתקשר ישירות זה עם זה, וכל עיכוב בתשובה יכול להדליק נורות אזהרה למעביד. ולפחות במקרה של סלאק, הבוס יכול לקבל גישה לכל ההודעות שהעובדים החליפו זה עם זה, וכך לוודא שהם מתרכזים בעבודה[9].

נשמע דיסטופי? אפלולי? זה עוד כלום לעומת תכנת סניק (Sneek) שחלק מהמעסיקים התחילו לדרוש מעובדיהם להתקין על המחשבים בבית. התכנה מתחברת למצלמת הרשת של המחשב ומצלמת תמונה אחת מדי חמש דקות. העובדים האחרים (וכמובן, הבוס) יכולים לראות את התמונות כל הזמן ולפתוח בשיחה עם כל עובד – גם אם הוא אינו מעוניין לקבל את השיחה[10]. לא מפתיע לגלות שמאז שהחל הנגיף להתפשט בעולם, גדל מספר המשתמשים בסניק פי עשרה. החברה אמנם טוענת שלא התכוונה ליצור תכנת ריגול אחר עובדים, אבל קשה להתכחש לתוצאות שבשטח.

אתם יכולים להזדעזע מהרעיונות האלו לניטור אחר עובדים, אבל בסופו של יום הם משקפים מציאות פשוטה: המעסיקים רוצים לדעת שהעובדים שלהם – שמקבלים תשלום בתמורה לזמן שהם משקיעים בעבודה – באמת מתרכזים בביצוע אותה עבודה.

כמובן, אפשר לטעון בצדק שגם במשרד מוציאים העובדים יותר זמן ממה שהם חייבים בחזרי השירותים, במטבח המחלקתי, בקפיטריה או בשיחות חולין עם העובדים האחרים. ובכל זאת, ברור שבבית הפיתויים גדולים יותר, והמעסיק רוצה בצדק לדעת שעובדיו אינם מרמים אותו.

התוצאה של השימוש בכלים מהסוג הזה תהיה שהעבודה בבית תהפוך להיות יעילה במקרים רבים כמו העבודה במשרד. העובדים עדיין ירצו להגיע פעם-פעמיים בשבוע למשרד כדי לפגוש את החבר'ה ולאכול צהריים ביחד, אבל פיריון העבודה עצמו לא יפחת כתוצאה מהעבודה מהבית, ובמקרים רבים אפילו יגדל מכיוון שהעובד לא יגיע לעבודה אחרי נסיעה מייגעת של שעה בפקקים או באוטובוס בלי מזגן.

ביום שאחרי הקורונה אנו עשויים לגלות שהעבודה מהבית הפכה להיות המציאות החדשה, ושבעצם – היא אפילו עדיפה על העבודה מהמשרד. כל ההשלכות החיוביות שמנינו באופק הזמן הקודם – ביום שלצד הקורונה – יגיעו לכדי ביטוי גם ביום שאחרי הקורונה, ורק יקבלו משנה תוקף. נוכל ליהנות ממדינה עם פחות זיהום אוויר, פחות תנועה בכבישים, יותר בריאות וזליגת מוחות דווקא מהמרכז אל הפריפריה ולא להפך.

ואז, שנים לאחר מכן, נגיע לעשור שאחרי הקורונה.

עשור אחרי הקורונה

הרבה דברים יכולים לקרות בעשר שנים. לפני עשור, כמעט אף אחד לא שמע על איירבנד או על אובר. אף אחד עוד לא השתמש בווטסאפ כדי לדבר מעבר לים. רעיונות מוזרים על רובוטים שנוסעים בכבישים או עושים משלוחים עדיין היו בגדר חלום פרוץ של עתידנים, ועל רחפנים אף אחד לא דיבר בכלל. כך שכן, קשה לחזות מה יקרה בעתיד הרחוק. ובכל זאת, אפשר להעלות ניחושים.

אחד מהניחושים האלו, למשל, הוא שבעוד עשור יהיו טכנולוגיות מתקדמות בהרבה שיספקו תחושה של קרבה גם מרחוק. מכשירי מציאות מדומה יכולים לענות על חלק מהצורך בתקשורת עם מספר אנשים בו-זמנית, כשכולם יושבים מסביב לאותו שולחן (וירטואלי), קמים וכותבים ביחד על לוח (וירטואלי), או יוצאים למסע גיבוש ומעפילים יחד להר האוורסט (הוירטואלי).

הדבר היחיד שאפשר לדעת בוודאות לגבי החיים בעוד עשור הוא שיהיו ברשותנו טכנולוגיות מהסוג הזה. אבל איך בדיוק נשתמש בהן – זו שאלה שעדיין פתוחה. ובכל זאת, הן יקנו לנו את היכולת לתקשר מרחוק, לעבוד מרחוק ואפילו לאהוב מרחוק.

מה שמביא אותנו לשאלה הבאה, כיצד תיראה האהבה ביום שלצד, אחרי, והרבה-אחרי הקורונה.

על כל זאת ועוד – ברשומות הבאות.

<https://globalworkplaceanalytics.com/telecommuting-statistics> [1]

https://john-joseph-horton.com/papers/remote_work.pdf [2]

<https://www.nber.org/papers/w26948.pdf> [3]

<https://www.scientificamerican.com/article/commuting-takes-its-toll/> [4]

<https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pubmed/19263016> [5]

<https://www.globes.co.il/news/article.aspx?did=1000690331> [6]

<https://www.calcalist.co.il/local/articles/0,7340,L-3766705,00.html> [7]

<https://www.globes.co.il/news/article.aspx?did=1001276466> [8]

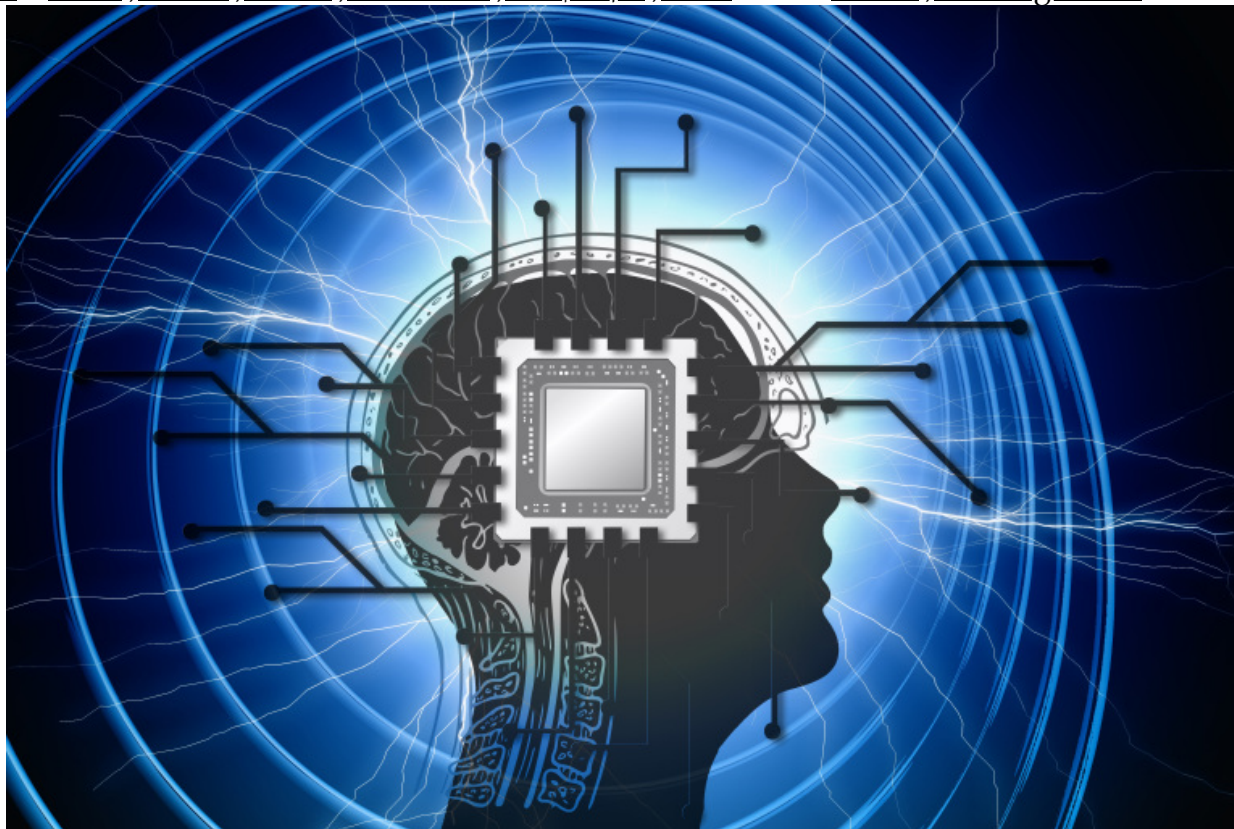
<https://www.vox.com/recode/2020/1/24/21079275/slack-private-messages-privacy-law-enforcement-lawsuit> [9]

<https://www.vox.com/recode/2020/1/24/21079275/slack-private-messages-privacy-law-enforcement-lawsuit>

<https://www.businessinsider.com/work-from-home-sneek-webcam-picture-5-minutes-monitor-video-2020-3> [10]

<https://www.businessinsider.com/work-from-home-sneek-webcam-picture-5-minutes-monitor-video-2020-3>

פורסם ב-Uncategorized, עתידנות | מתויג כלכלה, נגיף הקורונה, עתיד העבודה, עתידנות, פריפריה, תחזיות | 5 תגובות

אפריל 19, 2020 מאת [ROEY TZEZANA](#)

על ביל גייטס, מיקרוצ'יפים ותיאוריות קונספירציה

בוודאי שמעתם על ביל גייטס. מיליארדר חביב שבסך הכל רוצה להחזיר לגוף של כולם מיקרו-צ'יפים, באמתלה של חיסונים תמימים.

זו, לפחות, תיאוריית הקונספירציה שפותחה מסביב לגייטס. היא לא הראשונה, ובוודאי לא תהיה גם האחרונה, שממוקדת באחד האנשים העשירים ביותר בעולם. בניגוד לתיאוריות קונספירציה רבות אחרות, אנו יכולים לזהות בדיוק (יחסית) מאין הגיעה וכיצד עברה אבולוציה כשקפצה בין אתרי חדשות, משתמשים במדיה החברתית וידוענים בטוויטר. ההתחקות אחר התיאוריה ומסלול ההתפשטות שלה יכולה ללמד אותנו לקחים אודותיה בפרט, ועל תיאוריות קונספירציה – והאנשים שמאמינים להן – בכלל.

התיאוריה מתבססת על שלוש הנחות שגויות. נתייחס לכל אחת מהן בתורה.

הנחה ראשונה: ביל גייטס חזה את המגיפה

באמצע מרץ השתחררה טענה חדשה לאינטרנט, באינסטגרם. הכותב, Freedom_Faction, דיווח על "אירוע הכנה למגיפה עולמית (Pandemic exercise) שביל גייטס ארגן ואירח חודש אחד בלבד לפני שנודע על הנפגעים הראשונים מנגיף הקורונה החדש. הרמז הברור היה שגייטס הוא זה שהנדס את הנגיף, או שלפחות ידע מראש על התכנית לשחררו[1].

האמת, כרגיל, מורכבת יותר. גייטס אכן חזה מראש את בוא המגיפה, אבל הוא לא היה הראשון. קדמו לו... בוא נראה... אה, כן: כל האפידימיולוגים (חוקרי המחלות) מאז השפעת הגדולה של 1918. כי באמת שלא צריך להיות גאון גדול כדי להבין שווירוסים חדשים יכולים להתפשט במהירות בעולם. ג'ורג' בוש, נשיא ארה"ב בזמנו, הבין בעצמו (לאחר שקרא ספר על השפעת) שנגיף כלשהו יתקוף את העולם בעשורים הקרובים, והתעקש להקים צוות שלם ותכניות לקראת אותו נגיף. זה היה ב-2005, ובוש תיאר את החלטתו באופן הבא –

"אין מגיפת שפעת בארצנו או בעולם כרגע, אך אם נחכה למגיפה עולמית להופיע, יהיה מאוחר מדי להיערך אליה, ויום אחד חיים רבים יאבדו שלא לצורך מכיוון שלא הצלחנו לפעול כיום." [2]

היגיון זה מנחה את כל התכניות להתמודדות מקדימה עם נגיפים ומגיפות. למזלו של בוש (והעולם), לא הגיעה שום מגיפה בתקופת כהונתו, אבל אפשר לנחש שאם הייתה מופיעה אחת כזו, הרי שסימני שאלה היו עולים מצד חובבי תיאוריות הקונספירציה. גם בתקופת אובמה, שהסכים עם ההכנות כנגד מגיפה עולמית אפשרית, לא הופיעה אחת כזו. דווקא בתקופת השלטון של דונלד טראמפ, שבחר להעלים את צוות ההכנה למגיפות של הממשל האמריקני, הופיע נגיף הקורונה החדש. אבל רבים מהמעריצים השרופים ביותר שלו הם גם חובבי תיאוריות קונספירציה, כך שהחשד לא נפל עליו.

ומה לגבי האירוע של ביל גייטס? מסתבר שמדובר באירוע שחוזר על עצמו מדי מספר שנים – בערך כל ארבע שנים מאז 2001 – במסגרת הניסיון להיערך למגיפות עולמיות עתידיות. האירוע אורגן באמת על-ידי אוניברסיטת ג'ונס הופקינס, בשיתוף פעולה עם הקרן של ביל ומלינדה גייטס והפורום הכלכלי העולמי [3]. אין בכך שום דבר יוצא דופן, ואירועים כאלו כאמור מתרחשים כל הזמן – וטוב שכך, מאחר שהם מסייעים למקבלי החלטות להתמודד טוב יותר בזמן אמת עם מצבים כאוטיים כמו מגיפה עולמית.

כך שלסיכום, ביל גייטס באמת ניחש שביום מן הימים נצטרך להתמודד עם מגיפה עולמית, אבל כל מדינאי נכון ידע את אותו הדבר. ובעצם, הם לא היו צריכים להתאמץ, מכיוון שגייטס עצמו העביר הרצאה ב-2015 בכנס TED, במסגרתה הזהיר שאנחנו לא מוכנים למגיפה כזו [4]. מסתבר שהוא צדק.

הנחה שנייה: ביל גייטס הנדס את נגיף הקורונה

קיימות טענות לפיהן ביל גייטס הנדס את נגיף הקורונה החדש. אלא שכל העדויות מראות שהנגיף טבעי לגמרי והגיע (כנראה) מעטלפים באיזור ווהאן. באמצע מרץ התפרסם מחקר במגזין המדעי הנחשב – Nature Medicine – ובו ניתחו חוקרים את הקוד הגנטי של הנגיף. הם הגיעו למסקנה החד-משמעית שהנגיף אינו מהונדס, משתי סיבות מרכזיות:

1. המוטציות שאיפשרו לנגיף להדביק בני-אדם בהצלחה רבה, לא היו כאלו שהחוקרים יכלו לחזות מראש. למעשה, המודלים הממוחשבים המתקדמים ביותר שהורצו כדי לחזות את השפעות אותן מוטציות, הניבו תשובה שתוצאות המוטציה דווקא –=יפחיתו= את סיכוי ההידבקות בנגיף. כלומר, כל מעבדה רצינית שהייתה רוצה להנדס נגיף יעיל, הייתה נמנעת מהמוטציות האלו.
2. אילו הנגיף היה מהונדס, אפשר היה למצוא בקוד הגנטי שלו רמזים לדרכים בהן הונדס באופן מלאכותי. ואין. לא מצאו[5].

כל זה לא אומר בוודאות שהנגיף אינו מהונדס, אבל אפשר לקבוע שאם הוא אכן הונדס, הרי שהמדענים שפיתחו אותו השתמשו בשיטות מתקדמות כל-כך שאיש בקהילה המדעית אינו מכיר אותן. כמובן, אם אתם כבר מאמינים שהמשלוח מסתירות את כל המידע מהאזרחים, או שחייזרים סיפקו לממשלות אמצעים טכנולוגיים מתקדמים לשליטה בציבור, אז גם הראיות האלו לא ישכנעו אתכם. אבל אם אתם באמת מאמינים בכל אלו, אני לא בטוח מה כן.

אבל נניח לרגע שהנגיף אכן הונדס גנטית כנשק ביולוגי. האם באמת הגיוני שגייטס ישחרר אותו בסין דווקא – המדינה המבוקרת ביותר בעולם, בה האינטרנט מנוטר ברמה הקפדנית ביותר על-ידי הממשל? למה שלא יעשה זאת באפריקה, או בהודו, שם הנגיף היה יכול להתפשט בערים הצפופות בקלות ובמהירות? או בניו יורק, ממנה הוא היה יכול להתפשט לכל העולם דרך נמל התעופה הבינלאומי? אין בזה שום היגיון! ואנחנו מדברים כאן על אחד האנשים המבריקים בעולם, כן? ועם צוות יעוצים רציני שהיה מלווה אותו בכל ניסיון לפתח נגיף כזה ולהפיצו בעולם.

ואחרון חביב, למה שגייטס בכלל ירצה לפתח נגיף כזה?

כאן מצטרפת לדיון תת-טענה אחרת, לפיה גייטס רוצה לצמצם את האוכלוסייה. המקור לה מגיע מהתבטאות של גייטס מ-2011, בריאיון ב-CNN, בו גייטס מסביר ש-

"בעשור זה אנו מאמינים שאפשר להשיג התקדמות בלתי-תיאמן, גם בהמצאת חיסונים חדשים ובוודא הגעתם לכל הילדים שזקוקים להם... אנחנו צריכים רק בערך שישה או שבעה נוספים – ואז יהיו לכם כל הכלים להקטנת מיתות ילדים, לצמצום קצב גדילת האוכלוסייה, והכל – היציבות, הסביבה – מרוויחים מזה." [6]

נשמע מפליל? ובכן, גייטס לא חשף כאן שום דבר חדש. לפני עשרים שנים בדיוק הוא הקים את "קרן ביל ומלינדה גייטס", בהשקעה של כמה מיליארדי דולרים מהונו הפרטי. הקרן גדלה במהירות, וכיום נחשבת לקרן הפרטית הגדולה ביותר בעולם, עם הון של יותר מ-45 מיליארד דולרים. מטרתה העיקרית הן לשפר את בריאות אזרחי העולם ולהפחית את שיעור העוני העולמי. כדי לעשות זאת, היא מסבסדת טיפולים נגד נגיף ה-HIV ואיידס, כמו גם מערכות חיסונים נגד חצבת ומחלות אחרות, במדינות העניות ביותר בעולם.

העובדה שהקרן הצליחה למנוע את מותם בטרם-עת של עשרות מיליוני בני-אדם במדינות מתפתחות – וממשיכה להצליח באופן דומה מדי שנה – עוררה חששות מצד רבים. אחת הטענות המרכזיות הנשמעות כנגד פעילותה היא שמכיוון ששיעור הילודה באפריקה גבוה כל כך, כל ניסיון להפחית את שיעור התמותה יוביל בהכרח לפיצוץ אוכלוסין. פיצוץ שכזה יפגע באפריקה במיוחד, ובהמשך – גם בכל העולם, עקב גלי הפליטים שיתפשטו לכל שאר היבשות, והצורך להמשיך לתמוך במדינות העניות ומרובות-הילדים.

טענתו של גייטס היא שהמצב הפוך: ככל שמשפרים את תנאי החיים ואת סיכויי ההישרדות של ילדים במדינות עניות, כך הנשים מביאות פחות ילדים לעולם –=מבחירה ומרצון=, מכיוון שהן יכולות לתכנן טוב יותר לעתיד. הן יודעות שכל ילדיהן ישרדו לגיל בגרות, וכולם יצטרכו חינוך, מזון, בגדים וכן הלאה. וכך, אותן אמהות אינן מביאות יותר משניים-שלושה ילדים לעולם, וממקדות בילדים אלו את כל מאמציהן. מדובר בתוצאה טבעית של שיפור הבריאות הציבורית: נשים מביאות פחות ילדים לעולם, מסוגלות להתרכז יותר בלימודים ובעבודה, מסתכנות פחות בכל לידה, ובקיצור – כולם מרוויחים.

חובבי תיאוריות הקונספירציה סבורים שמדובר במזימה שטנית לצמצם את אוכלוסיית העולם באמצעות חיסונים שמזיקים לאנשים בכוונה תחילה. אין לטענה זו שום בסיס מעשי. אלפי מחקרים שנערכו על חיסונים לא חשפו סיבה לחשוב שהם גורמים לנזק – ובוודאי שלא לעקריות או למוות. ולא, גם לא לאוטיזם. אלפי מחקרים על בטיחות החיסונים ניתצו את כל השמועות האלו מזמן, והגיע הזמן לזנוח אותן.

כך שלא, ביל גייטס לא הנדס את הנגיף. אפילו אין לו סיבה לעשות את זה.

הנחה שלישית: ביל גייטס מפתח חיסון שישתיל בכולנו מיקרו-צ'יפ

והנה הגענו לרעיון המוזר מכולם: גם אם גייטס לא הנדס את הנגיף, הרי שהוא עומד לפתח חיסון שיוזרק לגוף... ויישא ביחד עמו מיקרו-צ'יפ באמצעותו הוא יוכל לעקוב אחרינו בכל מקום.

המקור לתיאוריית הקונספירציה הזו מעניין במיוחד, מכיוון שיש לה בסיס מסוים. קיים קושי גדול לעקוב אחר רישום חיסונים בעולם המתפתח. מספיק לזכור כמה קשה לנו – במדינה מודרנית – למצוא את פנקס החיסונים של הילד או הכלב, כדי להבין מה עוברים אנשים בעולם המתפתח. ניירת הולכת לאיבוד, וההורים שוכחים האם הילד החמישי או השישי שלהם חוסנו או לא.

כדי להתמודד עם האתגר הזה, המציאו חוקרים ב-MIT פתרון יוצא דופן: קעקוע בלתי-נראה. הם פיתחו מערכת שמאפשרת להזריק – לצד החיסון – גם כמה טיפות של צבע שהעין הבלתי-מזוינת אינה יכולה להבחין בו. רק באמצעות אפליקציה שמקרינה אור באורכי גל מסוימים על העור, אפשר להבחין בקעקוע הזה, שאמור לשרוד בעור במשך חמש שנים בערך.

המערכת לא נבחנה אמנם על ילדים, אבל היא התפרסמה בז'ורנל מדעי מכובד – Science Translational Medicine – וזכתה למימון מצד קרן מלינדה וביל גייטס [Z]. ומה הפלא? הקרן הרי מסבסדת חיסונים בעלות של מאות מיליוני דולרים באפריקה. אין פלא שהם רוצים להגיע ליעילות מירבית במתן החיסונים.

אבל כשחובבי הקונספירציות שמעו על העניין, הכל התפוצץ.

תיאוריית הקונספירציה החלה להתפשט ברצינות ברחבי הרשת כתוצאה מסרטון יוטיוב שהשתחרר ב-17 במרץ ובו נטען שגייטס מנסה לפתח חיסון ש-"ישתיל בכולם תעודת זהות גלובלית" [8]. מבחינה טכנית, זה אפילו נכון. אבל התיאוריה המשיכה ועברה אבולוציה. בשרשורי קונספירציה ב-Reddit, טענו משתמשים שגייטס מתכנן להגביל את יכולת התנועה של אזרחים, ולשעבד אותם לכוחות הרשע של הממשלה [9]. אה, וכמובן, הפיקוח יתבצע דרך רשת ה-5G.

וכפי שכתבו שם – "כדי לקבל בחזרה את יכולת התנועה, נצטרך אישור דיגיטלי על הסמארטפון (ובסופו של דבר על מיקרו-צ'יפ מתחת לעור). המיקרו-צ'יפ ישמש לרכישה ולמכירה... רשת ה-5G כאן כדי לעקוב אחריו... בסופו של דבר דרך המיקרו-צ'יפ."

לפחות המשתמש ברדיט היה זהיר, ודיבר על התפתחות עתידית. אלא שבאותו ערב ממש קטפה את העניין חובבת הקונספירציות פיית' גולדי, והפיצה בטלגרם ידיעה לפיה גייטס מתחיל כבר עכשיו לייצר (rolling out) את המיקרו-צ'יפים. בלי ביסוס בכלל, כי מי בכלל צריך כזה?